

Nizami poeziyasında rəssamlıq motivləri (Nizami Gəncəvi–880)

Rüstəm Quliyev

Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq Akademiyası. Azərbaycan.

E-mail: painter9713@gmail.com

Annotasiya. Nizami rəssam olmayıb, amma poemalarının ayrı-ayrı bölmələrində rəssamlıq məsələlərinə toxunub, kamil rəssamın kimliyinə aydınlıq gətirib. Nizaminin qələmində usta rəssamın çəkdiyi portret insanı heyrləndirir, duyğulandırır, pozitiv düşüncələrə kökləyir.

Nizaminin doğru qənaətinə, rəssamın fırçası onun əmrinə tabe edilməli, çevik və iti olmalıdır. Yaxşı rəssam, şairə görə, sənət əsərini satmır, zövq mənbəyinə çevirir. Nizami öz dövründə Roma rəssamlarını sənətkarlıq baxımından üstün sayır, lakin rəsm əsərlərini kopya etməkdə Çin rəssamlarına üstünlük verir. Şair deyir ki, hər iki sahə hünər tələb edir.

Açar sözlər: Nizami, fırça, naxış, rəssamlıq, sənət əsəri, simvol, tablo

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 27.11.2021; qəbul edilib – 02.12.2021

Motives of painting in Nizami's poetry (Nizami Ganjavi–880)

Rustam Guliyev

Azerbaijan State Academy of Art. Azerbaijan.

E-mail: painter9713@gmail.com

Abstract. Nizami was not a painter, but in separate sections of his poems he touched upon the issues of painting, clarified the identity of the perfect painter. The portrait painted by Nizami in the pen of a master artist amazes, touches and notes positive thoughts.

According to Nizami, the artist's piece must be obeyed, flexible and sharp. A good artist, according to the poet, does not sell a work of art, but turns it into a source of pleasure. In his time, Nizami considered Roman artists superior in terms of art. However, he prefers Chinese artists to copy his paintings. The poet says that both areas require courage.

Keywords: Nizami, brush, drawing, art of a painter, work of art, symbol, painting

Article history: received – 27.11.2021; accepted – 02.12.2021

Giriş / Introduction

Nizaminin qələmində usta rəssam o kəsdir ki, fırça onun əlində iti işləyir, obyektiv varlığı dərinlən analiz edən gözü var, rəngkarlıqla yanaşı, ayrı-ayrı elm sahələrini yaxşı mənimsəyib, sənətini gəlir mənbəyi yox, zövq mənbəyi sayır, dürüst adamdır, çəkdiyi sənət əsərinə Tanrı can donu geydirir, yaratdığı əsərlər seyrçini düşün-

dürməklə, informasiyalı etməklə, ədəbə dəvət etməklə onu sənətinin şehrinə bağlayır.

Nizami rəssamlığın üç növündən söz açır – kağız üstündə rəssamlıq, ipək üstündə rəssamlıq və su üstündə rəssamlıq. Bu üçü Azərbaycan rəssamlığında varlığını hələ də qoruyub saxlayır.

Nizaminin boyakarlığa aid fikirlərini görə-yincə qavramaq üçün farscadan (6+5 formatda

olmaqla) heca vəznində filoloji tərcümələrimizi təqdim edirik.

Əsas hissə / Main Part

Çin xaqanı İskəndər şahın önündə aralarında pərdə çəkilmiş rumlu və çinli rəssamları yarışdırır. Onların çəkdiyi rəsmlər hazır olduqda pərdəni götürürlər. Baxıb görürlər ki, hər iki rəssam eyni şəkli eyni formada çəkib, naxışda və rəngdə fərq yoxdur. İskəndər çaşıb qalır ki, bir-birinin əl işinə baxmayan iki rəssam eyni şəkli nə təhər çəkə bilər. Şah nə şəkilləri bir-birindən seçə bildi, nə də bu sirdən baş açə bildi. Sonda bilindi ki, rumlu surət çəkirmiş, çinli isə cila (ışığı əks etdirmək üçün əşyanın üzərinə çəkdiyi maddə) ilə rumlunun çəkdiyi surəti pərdədən əks etdirmiş. Pərdəni götürəndə çinlinin rəsmi itirdi, pərdəni yerinə qoyanda çinlinin rəsmi yenə görünürdü. Yarışı seyr edənlər sonda bu qərara gəlirlər ki, naxışda (rənglərin, cizgilərin, kölgələrin kombinasiyasından ibarət rəsmdə) rumluya çatan yoxdur, cila işində də çinliyə. Dahi Nizaminin rumlunun çəkdiyi şəkllə və çinlinin onu kopya etməsinə dair söylədikləri indi də aktualdır. Belə ki, dünyanın ən yaxşı rəssamları avropalılar, nəyisə ən yaxşı kopya edənlər isə çinlilərdir və bu prinsip indi də qüvvədədir [3, II c., s.1230].

*Birisi söylədi, Rum rəssamlığı
Hər ölkə, diyarda bəyənilibdir.
O biri söylədi, ey naxış seçən,
Çin naxışı dünyada bir əfsanədir.
Rumlu da, çinli də bu dəyişmədə
Bilmək istəyirdi, hansı yaxşıdır.
Hər biri sözünün təsdiqi üçün
Öz dil pərgarından naxış çəkirdi.
Dəyişmə sonunda qərar bu oldu,
Qaş tağı sayağı bir tağ qurulsun.
Bu tağın hər iki qaş arasına
Qoy usta bir örtü gətirib assın.
Rumlu bu guşədə çəkib yaratsın,
Çinli də o tayda qoy şəkil çəksin.
Birisi o biri rəsmi görməsin,
Ta ki bu yarışma başa çatmasa.
Elə ki işindən azad oldular,
Bax onda ortadan örtü alınsın.
Görsünlər, bu iki surətdən hansı*

*Daha çox baxımlı sayıla bilər.
Rəssamlar xəlvəti, qoşa qaş kimi
İki tağ altına keçib oturdu.
Elə ki işindən azad oldular,
Aranı ayıran örtü alındı.
Hər iki nəqqaşın şəkli bir idi,
Naxışında, rəngində fərqi yox idi.
(İskəndər) bu işə çaşaraq qaldı,
Biryolluq, (bir anda) heyratə daldı.
Bu iki surəti necə oldu ki,
Onların ikisi eyni çəkibdir?
Şah iki surətə yaxınlaşaraq,
Həm ona, həm buna bir yaxşı baxdı.
Nə biri-birindən ayıra bildi,
Nə də ki bu sirdən baş açə bildi.
Baxdıqca çalışdı, bu sirri tapsın,
Ancaq ki məsələ aydın olmadı.
Arada bircə fərq var idi, biri
Surəti göstərir, biri alırdı.
İki bütəxanaya o müdrük baxcaq,
Ona bu naxışlar qərribə gəldi.
Həqiqət aradı, çox əlləşərək,
Nəhayət kələfin ucunu tapdı.
Buyurdu, tələsik bura cumsunlar,
Ortada ayrı bir pərdə assınlar.
İki sərgi ara pərdə gəlinə,
Biri pərt, biri də sevincək oldu.
Rumlunun naxışı yenə parladı,
Çinlinin güzgüsü, bax o, pas aldı.
Çinlinin tağında naxış yox olcaq,
Böyük şah bu işə lap heyran qaldı.
Pərdəni aradan bir daha çəkdi,
Öncəki o tablo yenə göründü.
Bildirdi ki, o parlaq tağın elə bir
Cilası vardır ki, rəsmi əks edir.
Demək ki, (yan-yana) onlar işlərkən,
Arada bir pərdə asılı ikən,
Rumlu ayaq üstə şəkil çəkirmiş,
Çinli də divarı cilalaymış.
Bu yanda çəkilmiş olan naxışı
Necəysə o bir yan əks etdirirdi.
Bu işdə belə bir fətvə verildi:
"Hər iki (sənətçi) hüner göstərər.
Bir kimsə rumlutək naxış yaratmaz,*

Cila-ya gəlinə, çinli qoçaqdır”.

یکی گفت نقاشی اهل روم
پسندیده شد در همه مرز و بوم
یکی گفت نشنیدی ای نقش بین
که افسانه شد در جهان نقش چین
ز رومی و چینی دران داوری
خلافی بر آمد به فخر آوری
نمودند هر یک به گفتار خویش
نموداری از نقش پرگار خویش
بران شد سرانجام کار اتفاق
که سازند طاقی چو ابروی طاق
میان دو ابروی طاق بلند
حجابی فرود آورد نقشیند
بر این گوشه رومی کند دستکار
بر آن گوشه چینی نگارد نگار
نبینند پیرایش یکدیگر
مگر مدت دعوی آید به سر
چو زانکار گردند پرداخته
حجاب از میان گردد انداخته
ببیند کز هر دو پیکر کدام
نو آیین تر آید چو گردد تمام
نشستند صورتگران در نهفت
در آن جفته طاق چون طاق جفت
به کم مدت از کار پرداختند
میانبر ز پیکر بر انداختند
یکی بود پیکر دو ارژنگ را
تفاوت نه هم نقش و هم رنگ را
عجب ماند از آن کار نظارگی
به عبرت فرو ماند یکبارگی
که چون کرده اند این دو صورت نگار
دو ارتنگ را بر یکی سان گزار
میان دو پرگار بنشست شاه
درین و در آن کرد نیکو نگاه
نه شناخت از یکدیگر باز شان
نه پی برد بر پرده رازشان
بسی راز از آن در نظر باز جست
نشد صورت حال بر وی درست
بلی در میانه یکی فرق بود
که این می پذیرفت و آن می نمود
چو فرزانه دید آن دو بتخانه را
بدیع آمد آن نقش فرزانه را
درستی طلب کد و چندان شتافت
کز آن نقش سر رشته ای باز یافت
بفرمود تا در میان تاختند
حجابی دگر در میان ساختند
چو آمد حجابی میان دو کاخ
یکی تنگدل شد یکی رو فراخ
رقمهای رومی نشد زاب و رنگ

بر آیین چینی افتاد زنگ
چو شد صفه چینیان بی نگار
شگفتی فرو ماند از آن شهریار
دگر ره حجاب از میان برکشید
همان پیکر اول آمد پدید
بدانست کان طاق افروخته
به صیقل رقم دارد اندوخته
در آنوقت کان شغل می ساختند
میانه حجابی بر افراختند
به صورتگری بود رومی به پای
مصلل همی کرد چینی سرای
هر آن نقش کان صفه گیرنده شد
به افروزش این سو پذیرنده شد
بر آن رفت فتوی دران داوری
که هست از بصر هر دو را یآوری
نداند چو رومی کسی نقش بست
که صقل چینی بود چیره دست

Nizamidə minlərlə simvol var. Onlardan biri də ən mahir rəssam simvolu olan Mani obrazıdır. Əldə olan elmi qaynağa görə, “*Peyğəmbərlik iddiasında olan Mani özünün “Ərjəng” kitabında çəkdiyi şəkilləri möcüzə sayırdı. İran şahı Bəhrəm eramızın 276-cı ilində bu işə görə onu edam etdirir*” [1, VI c., s.1889].

Rəssam Mani peyğəmbərlik ideyalarını yaymaq üçün Rey şəhərindən Çinə gəlir. Bunu eşidən çinli rəssamlar onu pərt etmək üçün onun gələcəyi səhranın sonunda, keçəcəyi yolun başında su hovuzunu andıran saf billürdan parlaq hovuz tikirlər. Rəssam fırçası hovuzda axın-axın tərپəşib sahilə axan dalğalar çəkir, hovuzun kənarında bitən otların yaşıl rənginə uyuşan yaşıl rəngi hovuzun sahilinə nəqş edir.

Səhradan yetişən və suya susayan Mani hovuzə yanaşır, boş kuzəsinin ağzını açır, kuzəni daşlı hovuzə vuran kimi saxsı kuzə sınır. Mani anlayır ki, çinli rəssamlar onu pərt etməkdən ötrü bu işi görüblər.

Mani fırçasını çıxarır, ayın və bəzəklə onu aldadan hovuzə bir naxış çəkir. Belə ki, sözünü eşidən (mahir) fırça ilə cəmdəyinə çoxlu qurd daraşan və görəni iyrəndirən ölü bir itin şəklini hovuzə çəkir ki, iyrənib hovuzdan su içməsinlər. Maninin bu bacarığı bütün Çinə yayılır, odur ki, rəssam olaraq ona və rəsmlər toplusu olan “Ərjəng” adlı illüstrasiyalı kitabına sığınırlar [3, II c., s.1232]:

Eşitdim ki, Mani rəssam olaraq
 Reydan Çinə gəldi, peyğəmbərliyə.
 Çinlilər bu işdən xəbər alınca,
 Öncədən o yola cumub getdilər.
 Saf olan billurdan bir parlaq hovuz
 O yolda qurdular, su hovuzutək.
 Rəssamın fırçası qüdrət göstərüb,
 Həmin su gölündə dalğa yaratdı.
 Sanasan küləkdən su tərpənirdi,
 Dalğalar sahilə hey axışırdı.
 Hovuzun yanında yaşıl otların
 Rəngində hovuzda rəng yaratdılar.
 Bir uzaq səhradan Mani yetişdi,
 Ürəyi dözmürdü, su istəyirdi.
 Susaya-susaya hovuzla gəldi,
 Boş, quru kuzənin ağzını açdı.
 Kuzəni o daşlı hovuzla vurcaq,
 Anında saxsılı kuzə qırıldı.
 Mani də anladı, yolunun üstə
 Çinlilər hovuzla quyu qazıblar.
 Fırçanı çıxarıb, ayin, bəzəklə
 Aldadan hovuzla görün nə etdi.
 Əmrini eşidən o fırça ilə
 Çarhovuz içində ölü it çəkdi.
 Cəmdəyə çoxlu qurd daraşmış idi,
 Susayan görsəydi, qorxu çəkərdi.
 İstədi, susayan su hovuzunda
 Ölü it görüncə, yaxın durmasın.
 Bütün Çin yurduna xəbər yayıldı
 Ki, Mani o suda "uzaqlaş" çəkib.
 Elminin etdiyi sehirkarlıqdan
 Çinlilər "Ərjəng"ə, ona sığındı.

Şnیدم که مانی به صورتگری
 ز ری سوی چین شد به پیغمبری
 ازو چینیان چون خبر یافتند
 بران راه پیشینه بشتافتند
 درفشنده حوضی ز بلور ناب
 بران راه بستند چون حوض آب
 گزارندگیهای کلک دبیر
 برانگیخته موج ازان آبگیر
 چو آبی که بادش کند بی قرار
 شکن برشکن می‌دود برکنار
 همان سبزه کو بر لب حوض رست
 به سبزی بران حوض بستند چست
 چو مانی رسید از بیابان دور
 دلی داشت از تشنگی ناصبور
 سوی حوض شد تشنه تشنه فراز
 سر کوزه خشک بگشاد باز

چو زرد کوزه در حوضه سنگ بست
 سفالین بد آن کوزه حالی شکست
 بدانست مانی که در راه او
 بد آن حوضه چینیان چاه او
 برآورد کلکی به آیین و زیب
 رقم زد برآن حوض مانی فریب
 نگارید ازان کلک فرمانپذیر
 سگی مرده بر روی آن آبگیر
 درو کرم جوشنده بیش از قیاس
 کزو تشنه را در دل آمد هراس
 بدان تا چو تشنه در آن حوض آب
 سگی مرده ببند نیارد شتاب
 چو در خاک چین این خبر گشت فاش
 که مانی بران آب زد دور باش
 ز بس جادوئیهای فرهنگ او
 بدو بگرویدند و ارژنگ او

Nizaminin rəngkarlığa dair söylədiklərini düşüncə süzgecindən keçirəndə aydın görürük ki, həqiqi rəssamın fırçası qüdrət göstərir, naturadan çəkəndə çəkdiyini naturaya tay-ortaq edir. Bu rəssamın əlində fırça onun əmrini eşidir, elminin sehirkarlığı seyrçini ara vermədən özünə çəkir. Demək, böyük rəssam odur ki, onun elmi var, elmindən qaynaqlanan fırçası da əmrini eşidir. Nizami elm dedikdə təkcə rəssamlığı yox, ayrı-ayrı elm sahələrini nəzərdə tutur. Rəssamın elmi, faydalı informasiyası çox olduqca, bu elmlər və informasiyalar onun sənətinə nüfuz edər, sənətini sənətkarların gözü önündə ucaldar.

"Xosrov və Şirin" poemasında Xosrov və Şirin obrazlarından sonra Şapur üçüncüsüdür. Şahın yaxını olan Şapur müdrük, tədbir tökən, mahir rəssamdır. Məqrib ölkələrindən indiki Pakistana bağlı Lahur şəhərində hər yanı gəzib dolanan Şapur naxışda Maniyə müjdə verirdi (Manini ötmüşdü), rəsmdə "İqlidis" adlı həndəsi-riyazi kitabda olan hünəri yaradırdı. Nizami həndəsədə, riyaziyyatda yunanların "İqlidis" kitabını zirvə sayırsa, rəssamlıqda, göründüyü kimi, Şapuru zirvə sayır. Şair həndəsə-riyaziyyat və rəngkarlıq sənətlərini yanaşı qoymaqla, demək istəyir ki, həndəsə-riyaziyyat da, rəngkarlıq da hünər, parlaq istedad tələb edən sənətlərdir [2, I c., s.166]:

Bir müdrük var idi, Şapur adında,
 Məqribdən Lahura hər yanı gəzən.

*Naxışda Maniyə müjdə verirdi,
Rəsmində İqlidis (hünəri) vardı.
İti bir fırçalı, qələm vurandı,
Zehnidən fırçaya naxış salırdı.
Lütfündə məharət elə var idi,
Suyun da üstünə naxış salırdı.*

ندیمی خاص بودش نام شاپور
جهان گشته ز مغرب تالهاور
ز نقاشی به مانی مژده داده
به رسامی در اقلیدس گشاده
قلم زن چابکی صورتگری چست
که بی کلک از خیالش نقش می‌رست
چنان در لطف بودش آبدستی
که بر آب از لطافت نقش بستی

Qeyd edək ki, suyun üzərində naxış salmaya (rəsm çəkməyə) “Ebru” sənəti deyilir. “Ebru” sözü cığatay türkcəsində “dalğavarı”, farsca “bulud”, ya “suyun üzü”, ərəbcə isə “üz üçün su” mənasına gəlir. Bu sənətin harada və nə zaman yaranması haqda bir neçə tədqiqat var. Onlardan biri budur ki, “Ebru” 13-cü əsrdə Türkünistan və Səmərqənddə yaranıb. Hazırda bu sənət Türkiyədə “ebru-zən” (“ebru çəkən”) ustalar tərəfindən yaşadırlar.

Nizami 12-ci əsrdə “Ebru”dan söz açdığına görə, əminliklə deyə bilərik ki, bu sənətin yaranması daha qədim dövrlərə gedib çatır. Belə ki, İran şahı Xosrov Pərvizin rəssamı olan, su üstündə naxış çəkən Şapurun eramızın VII əsrində yaşadığını nəzərə alsaq, baxıb görürük ki, “Ebru”nun səs-səmiri VII əsrdən də qabaqlara gedir.

Nizami yuxarıdakı misralarda “fırça, naxış, naxış salan, naxış verən, rəsm, qələm vuran” olmaqla altı rəngkarlıq termini işlədir. Şair həm də Şapur obrazını rəssamlıq baxımından açmaq üçün onu “naxışda müjdə verən, rəsmində İqlidis hünəri olan, iti fırçalı surət çəkən, zehnidən fırçaya naxış salan, suyun üstünə naxış salan” olmaqla beş peşə adı ilə tanıtdırır.

Şapur rəssamlıq istedadını Şirinin önündə qabartmaq üçün ona deyir ki, əgər qələmlə naxış çəkərsə, Mani öz əsəri olan “Ərjəng”in üstünə qələm çəkəcək. Birinci “qələm”in mənası “fırça” deməkdir, ikinci “qələm” isə “silər” mənasında “qələm çəkəcək” frazeoloji feilin tərkibindədir.

Sözünün ardı olaraq Şapur vurğulayır ki, bir adam başı çəksə, tərpanər və bir qanad çəksə, quş olub uçar. Nizami bunu deyir ki, bu obrazın rəssamlığı istər yerdə, istər göydə hökmran idi [2, I c., s.172]:

*Əgər mən qələmlə naxış çəkərsəm,
Mani də “Ərjəng”ə qələm çəkəcək.
Bir adam başını çəksəm, tərpanər,
Bir qanad çəkərsəm, quş olub uçar.*

چو من نقش قلم را در کشم رنگ
کشد مانی قلم در نقش ارژنگ
بجنبید شخص کو را من کنم سر
بپرد مرغ کو را من کنم پر

Şirin öz kənizləri ilə bağda gəzərkən, Şapurun çəkib ağacdən asdığı Xosrov şahın ruhani şəklini görür. Şirinin can quşu (ruhu) pərvaza gəlib, dilini söz deməkdən tutub saxlayır. Nizami “ruhani şəkil” ilə o şəkilə işarə edir ki, onu Şapurun əli çəksə də, bu əli ruh idarə edib. Məhz ruhun idarə etdiyi əl sədevr rəsm əsərlərini ortaya qoyur – Rafael, da Vinçi, Rembrandt, Repin... kimi [2, I c., s.177]:

*Şirin öz gözüünü yenə açınca,
Ruhani bir şəklə baxası oldu.
Canının quşu da pərvaza gəlib,
Dilini deməkdən tutub saxladı.*

دگر باره چو شیرین دیده بر کرد
در آن تمثال روحانی نظر کرد
به پرواز اندر آمد مرغ جانیش
فرو بست از سخن گفتن زبانش

Bağda dolaşan Şirinə özünü göstərən, sənətinin ucalığından söz açan Şapur deyir ki, Şirinin bu bağda üç dəfə gördüyü şəkil Xosrov şahındır və həmin rəsmi Şapur çəkib. Şapur qeyd edir ki, ayrı bir rəssamın hər çəkdiyinin ancaq görüntüsü var, amma canı yoxdur. Nizami burda onu demək istəyir ki, can (ruh) ancaq yüksək sənət əsərində olur, adi sənət əsərində olmur. Şapur daha sonra vurğulayır ki, özünə də rəssamlıq dərslərini keçiblər, ancaq şəklinin can donunu Ayrısı tikib. Nizami “Ayrısı” dedikdə, varlıq aləminin baş rəssamı olan Tanrını nəzərdə tutur. Şapur sonda onu da əlavə edir ki, Xos-

rovun şəklini görüb, ona vurulan Şirin onun özünü görsə, nə edər [2, I c., s.183]:

*O surət çəkənəm, öz fırçam ilə
Xosrovun şəklini çəkib qurtardım.
Ayrı bir rəssamın hər çəkdiyində
Görüntü görünür, canı olmayır.
Mənə də rəssamlıq dərsin keçiblər,
Şəklin can donunu Ayrısı çəkib.
Xosrovun şəklinə belə vuruldun,
Özünü görəndə onda nə olar.*

من آن صورتگرم کز نقش پرگار
ز خسرو کردم این صورت نمودار
هر آنصورت که صورتگر نگارد
نشان دارد ولیکن جان ندارد
مرا صورت گری آموختستند
قبای جان دگر جا دوختستند
چو تو بر صورت خسرو چینی
ببین تا چون بود کاو را ببینی

İskəndər şahı görmədən öncə onun tablosunu ipək parçaya saldıran Bərdə padşahı Nüşabə onunla görüşərkən ona deyir, “*Hindistandan Rum torpağınadək hər yerə ağıllı, sınaqlı rəssam göndərmişəm ki, onlar böyük şahların tablosunu çəkərək, ipək parçaya salsınlar. Hər diyara göndərdiyim rəssamlar çəkdikləri tabloları mənə yollayırlar. Sonra mənim incə rəyim (zövqüm) sarayda onları yoxlayır. Sonra da hər tablonun hansı şahınkı olmasını təsdiqləyən yazılı kağız tələb edirəm. Bu yazılı kağızlar təsdiq etsə, qəbul edirəm. Mən hansı şəklin pis və yaxşı olmasını bilirəm, çünki mən fərasət (zövq) əhliyəm*” [2, I c., s.1146]:

*Hind ölkəsindən Rum çölünədək,
Virana yerlərdən abad yerlərə,
Hər ölkə, diyara mən göndərmişəm*

*Ağıllı, sınaqlı olan bir rəssam.
Ta ki o, ölkələr tutan şahların
Rəsmi çəkərək ipəyə salsın.
Sonra hər diyardan hər surət çəkən
Çəkdiyi rəsmi mənə yollayır.
Elə ki tablolar saraya gəlir,
Onları bu incə rəyim yoxlayır.
Hər şəkllə yazılı təsdiq istəram,
Bu şəkil kimindir, bilinsin deyər.
Desələr, o, filan padşahındır,
O zaman tablonu doğru sayıram.
Sonra da təpədən dırnağa kimi
Hər rəsmə bir daha nəzər salıram.
Hər yaşı ötmüşü, hər bir cavanı
Onun öz qədrincə ölçüb-biçirəm.
Hər şəklin pisinə, yaxşısına da
Bələdəm, çünki mən fərasətliyəm.*

ز هندوستان تا بیابان روم
ز ویران زمین تا به آباد بوم
فرستادهام سوی هر کشوری
فراست شناسی و صورتگری
بدان تا ز شاهان اقلیم گیر
کند صورت هر کسی بر حریر
نگارنده صورت از هر دیار
سرانجام نزد من آرد نگار
چو آرند صورت به نزدیک من
در او بنگرد رای باریک من
گوا خواهم آن نقش را در نبشت
ز هر کس که این از که دارد سرشت
چو گویند نقش فلان پادشاست
پذیرم که آن نقش نقشیست راست
پس از ناخن پای تا فرق سر
گمارم بهر صورتی بر نظر
ز هر سال خوردی و هر تازه ای
بگیرم به قدر وی اندازه ای
دو نیک هر صورتی از قیاس
شناسم که هستم فراست شناس

Nəticə / Conclusion

Qeyd edək ki, Nizami boyakarlıqla bağlı sözləri təkrar etməmək üçün onların sinonim variantlarını işlədir. Təkcə bu məqalədə yer alan sitatların farscasında “rəssam” peşə sözü üçün “fırça ustası, naxış salan, naxış vuran, rəssam, rəsm çəkən, surət çəkən, surət salan, tablo çəkən, tablo salan” peşə sözlərini, “rəssamlıq”

peşə sözü üçün “fırçaçılıq, naxışçılıq, rəssamlıq, rəsmçilik, surətçilik” peşə sözlərini, “rəsm” peşə sözü üçün “bəzək, bütxana, nigar, naxış, rəsm, surət, tablo” peşə sözlərini, “şəkil çəksin” peşə feili üçün “naxış çəksin, naxış vursun, nigar çəksin, rəsm çəksin, surət çəksin, şəkil çəksin, tablo çəksin” peşə feillərini yazıya alır.

Heç bir elmi əsər, o cümlədən təsviri sənətin bir qolu olan rəngkarlıq əsəri kamil (tamamlanmış) sayıla bilməz. Dahi italyan rəssamı Leo-

nardo da Vinçi doğru buyurur ki, “*İncəsənət əsəri üzərində iş heç zaman tamamlana bilməz, sadəcə, ancaq bir kənara atıla bilər*” [4].

Ədəbiyyat / References

Fars dilində

1. Moin, Fərhəng-e farsı, VI c. Tehran: “Əmir kəbir”, 1985.
2. Nizami G. Kolliyat-e Xəmsə, I c. Tehran: “Cavidan”, 1374.
3. Nizami G. Kolliyat-e Xəmsə, II c. Tehran: “Cavidan”, 1374.

Rus dilində

4. www. YouTube, kanal “Мотивируй себя”.

Мотивы живописи в поэзии Низами (Низами Гянджеви–880)

Рустам Гулиев

Азербайджанская государственная академия художников. Азербайджан.

E-mail: painter9713@gmail.com

Резюме. Низами не был художником, но в отдельных разделах своих поэм затрагивал вопросы живописи, уточнял личность идеального художника. Согласно Низами, портрет, написанный мастером-художником, поражает человека, трогает его и внушает ему позитивные мысли.

По мнению Низами, кисть художника должна быть послушной, подвижной и острой. Хороший художник, по словам поэта, не продает произведение искусства, а превращает его в источник удовольствия. В свое время Низами считал римских художников превосходными в искусстве. Однако он предпочитал китайских художников в копировании картин. Поэт говорит, что и то и другое требует мастерства.

Ключевые слова: Низами, кисть, рисунок, живопись, произведение искусства, символ, портрет